

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНЕ УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ

УДК 658.8

Я. П. МАШТАЛІР
Хмельницький національний університет

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАШИНОБУДІВНОГО ПІДПРИЄМСТВА

На основі дослідження теоретичних і практичних засад реалізації зовнішньоекономічної діяльності за умов сучасної конкуренції запропоновано метод оцінки ефективності зовнішньоекономічної діяльності машинобудівного підприємства.

Based on the study of theoretical and practical foundations of foreign economic activity has been proposed a method for assessing the effectiveness of foreign engineering companies.

Ключові слова: конкурентоспроможність, управління, зовнішньоекономічна діяльність, машинобудівне підприємство, ефективність.

Вступ. Проблема ефективності виробництва завжди посідала важливе місце серед актуальних проблем економічної науки. Зацікавленість нею виникає на різних рівнях управління економікою - від власників приватного підприємства до керівників держави. Проблеми підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності держави набувають на сучасному етапі виняткового значення.

Це пов'язано, по-перше, з рядом факторів внутрішнього характеру: знаходженням економіки країни на перехідному етапі до ринкової системи господарювання, яка перебуває в ситуації об'єктивної незбалансованості структури економіки і її повільної структурної перебудови; надмірною енерго- і ресурсоемістю галузей народного господарства; низькою конкурентоспроможністю національного виробництва; поступовим занепадом науково-технічного і високотехнологічного промислового потенціалів тощо. По-друге, це обумовлено системою зовнішніх факторів: надмірною (від 20 до 90%) залежністю економіки України від монопольних імпортерських ринків постачання стратегічно важливих товарних позицій для життєво важливих галузей виробництва; наявністю тисяч українських підприємств, задіяних у виробничих циклах, кінцева продукція яких виробляється за межами України; залежністю процесу структурного та технологічного реформування економіки України від різних форм зовнішніх джерел фінансування; відсутністю розвинутої зовнішньоторговельної інфраструктури; слабкою конкурентозахищеністю зовнішньоекономічної діяльності України в умовах жорсткої конкурентної боротьби на міжнародних ринках товарів [3].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Визначенню ефективності зовнішньоекономічної діяльності приділяли увагу такі вітчизняні вчені, як А.А. Мазаракі, Н.М. Ушакова, Л.О. Лігоненко, О.І. Кириченко, Г.О. Філатова і зарубіжні, зокрема, російські науковці – І.О. Муравйова, Л.Є. Стровський, В.В. Бокова, О.В. Буреніна, С.М. Попова, Ю.О. Огородніков та ін. Вони досліджували певні підходи щодо визначення ефективності зовнішньоекономічної діяльності на рівні окремого господарюючого суб'єкта або окремої зовнішньоторговельної операції, але одночасно розглядали мікропроцеси, які мали вплив на цей суб'єкт. Але в даних роботах не конкретизовано самого процесу дослідження ефективності ЗЕД на підприємстві та впливу залучених ресурсів на успішність функціонування зовнішньоекономічної діяльності машинобудівного підприємства.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є аналіз необхідності та приклад оцінки ефективності зовнішньої діяльності для промислових підприємств, особливо машинобудівної галузі.

Результати дослідження. Проаналізувати зовнішньоекономічну діяльність машинобудівних підприємств можна за допомогою оцінки ефективності здійснення такого виду діяльності за допомогою залучених для цього ресурсів ($E_{зед}$), що характеризується відношенням прибутку отриманого внаслідок здійснення зовнішньоекономічної діяльності ($\Pi_{зед}$) до обсягу ресурсів, які були залучені на розвиток зовнішньоекономічної діяльності на підприємстві (Q_p):

$$E_{зед} = \frac{\Pi_{зед}}{Q_p} \times 100\% . \quad (1)$$

Однак, при аналізі зовнішньоекономічної діяльності машинобудівних підприємств, залежність ефективності від прибутку та розміру ресурсів не так сильно, як залежність розміру прибутку від величини вкладених ресурсів та їх ефективності, а саме:

$$\Pi_{зед} = \frac{Q_p \times E_{зед}}{100\%} . \quad (2)$$

Обсяг вкладених ресурсів формує зовнішньоекономічний потенціал підприємства в умовах сучасного розвитку конкуренції на зовнішньому ринку. Оскільки, ресурси, які можуть бути залучені у розвиток зовнішньоекономічних відносин, формуються з власних та залучених ресурсів підприємства, формула 3.4 набуває наступний вигляд:

$$P_{зед} = \frac{(A + Di + Dd + Dk + K\bar{b} + K\phi + Ip) \times E_{зед}}{100 \%}, \quad (3)$$

де Dk – дохід від участі в капіталі інших підприємств;

Di – дохід від реалізації фінансово містких ресурсів;

A – амортизація;

Dd – дохід у вигляді дивідендів за придбаними акціями та відсотків за наданими позиками;

$K\phi$ - грошові засоби інших підприємств;

Ip – іноземні інвестиції;

$K\bar{b}$ – банківські кредити.

В сучасних умовах здійснення зовнішньоекономічної діяльності, на більшості машинобудівних підприємств спостерігається отримання прибутків, що потенційно можуть виступати джерелом забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності на майбутній період. Однак, необхідно зазначити, що отриманий прибуток направляється не на фінансування зовнішньоекономічної діяльності, а на зменшення непокритих збитків господарювання за минулий період. Таким чином, розраховувати на вказане джерело інвестування зовнішньоекономічної діяльності машинобудівних підприємств недоцільно.

Адекватним джерелом ресурсів для розширення зовнішньоекономічної діяльності може виступати амортизація, основною метою нагромадження якої є забезпечення відтворення основних засобів на машинобудівному підприємстві.

Будь-яке машинобудівне підприємство може виступати і як інвестор, і як об'єкт інвестування. Дуже часто підприємства залучають кошти інших підприємств для участі в капіталі або для підсилення свого фінансово-ресурсного забезпечення з метою отримання прибутку у майбутньому. Керівники підприємств мають пряму вигоду щодо вкладання своїх вільних грошових засобів в намічені об'єкти для інвестицій, в розрахунку на отримання доходу, який потім може бути направлений, наприклад, на розвиток зовнішньоекономічної діяльності машинобудівного підприємства-інвестора. Дохід від здійснення такої діяльності має вигляд дивідендів, які нараховуються із чистого прибутку враховуючи частку підприємства-інвестора у власному капіталі асоційованого підприємства [2].

Сучасні машинобудівні підприємства можуть займатися фінансуванням інших підприємств шляхом придбання акцій, або надання позик, в результаті чого отримують дивіденди і відсотки по таких інвестиціях.

На нашу думку, найбільшим джерелом розвитку зовнішньоекономічної діяльності на машинобудівному підприємстві може виступати дохід від реалізації фінансово-містких ресурсів. Він складається із доходів, які були отримані в результаті реалізації інвестованих грошових коштів інших підприємств, необоротних активів, майнових об'єктів, доходи щодо ліквідації основних засобів та утилізації відходів, оренди територій, курсових різниць тощо. Під доходом від реалізації інвестованих грошових коштів розуміють доходи, які стали результатом продажу раніше придбаних акцій та боргових зобов'язань інших підприємств. Продаж основних фондів та майнових об'єктів машинобудівного підприємства також виступає важливим джерелом ресурсів для розвитку зовнішньоекономічної діяльності на машинобудівному підприємстві. В процесі ліквідації основних засобів машинобудівного підприємства, керівники отримують додаткові ресурси, у вигляді запасних частин, вузлів або металобрухту, які можуть бути залучені на розвиток зовнішньоекономічної діяльності такого підприємства. Курсова різниця гривні по відношенню до іноземної валюти, що виникають в процесі здійснення зовнішньоекономічної діяльності машинобудівного підприємства, називається доходом від не операційної курсової різниці і може бути направлена на здійснення зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

Підвищення ефективності машинобудівного підприємства визначається не лише впровадженням у підприємницьку діяльність нових типів машин і устаткування, вдосконаленням галузевої структури та реконструкцією виробничих процесів, а й вдосконаленням територіальної організації галузі через концентрацію виробництва, оскільки українське машинобудування значною мірою залежить від постачання комплектуючих з країн СНД, що склалося ще за часів існування Радянського Союзу. Частка імпортних компонентів у продукції машинобудування становить 41 % (у Франції – 20,5 %, Японії – 14 %, США – 9,5 %) [4].

Таким чином, спеціалізація та кооперація виробництва відіграють чималу роль у машинобудуванні. Спеціалізація виробництва передбачає концентрацію випуску певних видів продукції в окремих галузях промисловості, на окремих підприємствах та в їх підрозділах, тобто це процес виробництва однорідної продукції або виконання окремих технологічних операцій на підприємствах, в об'єднаннях або галузях. Спеціалізація підприємств є важливою передумовою неухильного підвищення ефективності їхньої

господарської діяльності. Поглиблення й розвиток усіх видів спеціалізації підприємств звичайно супроводжуються більш широким застосуванням прогресивної технології і високопродуктивного спеціалізованого устаткування, запровадженням комплексної механізації й автоматизації взаємозв'язаних виробничих ланок.

Економічний ефект підприємства, що перейшло на виробництво спеціалізованої продукції на експорт, можна виразити за допомогою формули:

$$E_{\text{снеч}} = \sum [Pe_i - Ze_i] Ope_i + E_{\text{кц}}, \quad (4)$$

де Pe_i – виручка від реалізації i -ї продукції на зовнішньому ринку;

Ze_i – витрати на реалізацію одиниці i -ї продукції на експорт;

Ope_i – кількість i -ї продукції, що реалізується на експорт;

$E_{\text{кц}}$ – ефект концентрації виробництва.

Економічна ефективність спеціалізації й кооперації є результатом організаційно-планових заходів і підвищення технічного рівня виробництва. Ефективність, організаційно-планових заходів забезпечується зниженням собівартості внаслідок росту продуктивності праці й зменшенням витрат на виробництво одиниці продукції. Основна частка економічного ефекту від спеціалізації визначається підвищенням технічного рівня виробництва і якості продукції, що здійснюються одночасно.

$$E_{\text{кц}} = Q_n \left[\left(\frac{U\partial}{Q\partial} - \frac{U_n}{Q_n} \right) - E_n \left(\frac{K_n}{Q_n} - \frac{K\partial}{Q\partial} \right) \right], \quad (5)$$

де $Q\partial(n)$ – річний обсяг виробництва продукції, відповідно, до і після проведення концентрації (кооперації, спеціалізації) виробництва;

$K\partial(n)$ – величина капіталовкладень до і після переходу на концентрований процес виробництва;

$U\partial(n)$ – величина витрат на виробництво продукції, відповідно, до і після проведення концентрації виробничої діяльності підприємства;

E_n – нормативний коефіцієнт рентабельності капіталовкладень.

Економічна ефективність спеціалізації й кооперації промислового виробництва визначається створенням сприятливих умов для впровадження ефективних засобів комплексної механізації й автоматизації виробництва. Спеціалізація забезпечує більше повне використання діючого устаткування, оскільки будь-яка високопродуктивна машина може бути використана на повну потужність тільки при постійному випуску однорідної продукції на основі її уніфікації й стандартизації. На спеціалізованих підприємствах технічний рівень виробництва значно вище, ніж на універсальних [1].

Тому, машинобудівна галузь передбачає здійснення стійких зовнішньоекономічних зв'язків між підприємствами щодо міжнародного науково-технічного співробітництва, а розрахунок ефективності науково-технічного імпорту базується на порівнянні витрат і результатів впровадження у виробництво кожного варіанту науково-технічного імпорту.

Ефективність впровадження імпорту результатів науково-технічних розробок на машинобудівному підприємстві автор пропонує розраховувати за формулою:

$$E_{\text{мнтс}} = \frac{P_{\text{мнтс}}}{B_{\text{мнтс}}} = \frac{\sum Q_{in}(Pin - Cin) + \sum Q_{ej}(Pej - Cej)}{(B_0 - B_1) - E_n(K_1 - K_0)}, \quad (6)$$

де $P_{\text{мнтс}}$ – прибуток за рік по кожному варіанту імпортованої науково-технічної розробки;

$B_{\text{мнтс}}$ – витрати на проведення заходів щодо здійснення міжнародного науково-технічного співробітництва.

Q_{in} – обсяг виробництва j -го виду продукції за рік, яка реалізується на внутрішньому ринку (одиниць);

Q_{ej} – обсяг продукції j -го виду за рік, що виробляється на експорт;

Pin – ціна j -го виду продукції, що реалізується на внутрішньому ринку;

Pej – зовнішньоторговельна ціна j -го виду продукції, що виробляється на експорт;

Cin – собівартість власного виробництва одиниці j -го виду продукції, що реалізується на внутрішньому ринку;

Cej – собівартість власного виробництва і транспортування одиниці j -го виду експортованої продукції;

$B_{0(1)}$ – абсолютна величина витрат пов'язаних із експлуатацією обладнання, відповідно, до і після

здійснення науково-технічного імпорту;

$K_{0(1)}$ – абсолютні капіталовкладення, відповідно, до і після здійснення науково-технічного імпорту;

E_n – нормативний коефіцієнт рентабельності капіталовкладень.

Таким чином, використання розроблених нами показників допомагає здійснити комплексний фактичний аналіз ефективності зовнішньоекономічної діяльності машинобудівного підприємства, що дозволяє виявити слабкі місця і причини недоліків діяльності на зовнішньому ринку та, на основі отриманих результатів, розробити практичні рекомендації для покращення роботи механізму управління зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

Література

1. Авдеенко В. И. Производственный потенциал промышленного предприятия / В. И. Авдеенко, И. В. Котлов. – М. : Экономика, 1989. – 239 с.
2. Збаражская Л. Макропропорции украинской промышленности и приоритетные задачи промышленной политики / Л. Збаражская // Экономика Украины. – 2000. – № 5. – С. 19–27.
3. Кормнов Ю. Внешнеэкономические аспекты развития машиностроительного комплекса / Ю. Кормнов // Экономист. – 1996. – № 6. – С. 18–27.
4. Макогон Ю. В. Управление международной конкурентоспособностью предприятий (организаций) / Макогон Ю. В., Гохберг Ю. А., Чернега О. Б. – Донецк : ДонНУ, 2003. – 278 с.

Надійшла 11.08.2011

УДК 330.322

Г. В. ЄФІМОВА, О. В. ПАЩЕНКО

Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова, м. Миколаїв

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВ СУДНОБУДУВАННЯ

Проведене дослідження основних показників господарської діяльності підприємств суднобудування. В статті систематизовано фактори інвестиційної привабливості суднобудівних підприємств. Визначено вагомість їх впливу на узагальнюючий показник інвестиційної привабливості.

Research of basic economic indicators of shipbuilding enterprises activity was conducted. The factors of investment attractiveness of shipbuilding enterprises are systematized in the article. Certainly ponderability of their influence on the summarizing index of investment attractiveness.

Ключові слова: інвестиційна привабливість, суднобудування, фактори інвестиційної привабливості, інвестиційна активність, інтегральний показник інвестиційної привабливості.

Постановка проблеми. В умовах жорсткості конкуренції на світовому ринку суднобудування, посилення вимог замовників до якості, вартості та строків виконання робіт найважливішою задачею менеджменту суднобудівних підприємств є формування стратегії досягнення і підтримання високого рівня інвестиційної привабливості. Ця тема є актуальною через недостатню повноту дослідження її аспектів з боку оцінки інвестиційної привабливості підприємств суднобудівної галузі. Інвестиційна діяльність в суднобудуванні Україні характеризується нестабільністю та низькою активністю інвесторів, що пов'язано з досить високим рівнем інвестиційного ризику. Але при цьому інвестиційна діяльність окремих підприємств суттєво розрізняється. Для порівняння інвестиційної привабливості окремих підприємств необхідно, перш за все, сформулювати систему чинників, які впливають на рівень інвестиційної привабливості суднобудівних підприємств.

Проте, існуючі підходи до оцінки інвестиційної привабливості підприємства потребують удосконалення, зокрема урахування особливостей окремих видів економічної діяльності підприємств, для яких проводиться така оцінка. Тому формування обґрунтованої методичної бази оцінки інвестиційної привабливості суднобудівних підприємств є питанням, яке потребує ретельного дослідження та вирішення.

Аналіз останніх наукових досліджень з досліджуваної проблеми та визначення питань, що не вирішені. Питання оцінки інвестиційної привабливості підприємств, дослідження сутності самого поняття інвестиційної привабливості, визначення впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища на її рівень, розробка методологічних підходів та методик оцінювання широко висвітлювалися у наукових працях багатьох вітчизняних та закордонних учених, зокрема, І.А. Бланка, А.О. Спіфанова, Т. Коупленда, А.А. Пересади, Р.М. Скриньковського, Г.О. Харламової, Д.М. Черваньова, У. Шарпа, С.В. Юхимчука, О.М. Ястремської та ін.

Метою дослідження є виявлення та систематизація факторів інвестиційної привабливості суднобудівних підприємств, визначення вагомості їх впливу на узагальнюючий показник інвестиційної привабливості.